

نقش کارورزی در رشد حرفه‌ای مرتبط با آموزش زبان عربی

هدایت الله تقی زاده^۱

چکیده

معلمان به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر در روند آموزشی، نقش مهمی در ایجاد تمدن‌ها دارند، زیرا یادگیرنده از طریق تعامل با او تجربیات، دانش، نگرش و ارزش‌ها را به دست می‌آورد. موضوع آمادگی و تربیت معلمان، مورد توجه دانشگاه فرهنگیان است و آمادگی و پیشرفت حرفه‌ای آنان، یکی از اصول اساسی در بهبود آموزش محسوب می‌شود. دانشگاه فرهنگیان از سال ۱۳۹۱ رشته «آموزش زبان عربی» را برای رفع نیاز آموزش و پرورش به «دبیر عربی» آغاز کرد و تغییرات گسترده‌ای در برنامه درسی ایجاد کرد که از جمله مهم‌ترین آن، می‌توان به تغییرات کمی و کیفی درس کارورزی دانشجو معلمان اشاره نمود. این مطالعه با هدف شناسایی زمینه‌های آمادگی دانشجو معلمان و پیشرفت حرفه‌ای مرتبط با آموزش زبان عربی انجام می‌شود و یک تحقیق کاربردی با روش توصیفی - تحلیلی است. نتایج نشان می‌دهد که واحد درسی کارورزی، در ارتقاء صلاحیت‌های معلمی دانشجو معلمان رشته آموزش زبان عربی، تأثیر زیادی دارد. دانشجو معلمانی که در مدارس کارورزی را انجام می‌دهند، بعد از فارغ‌التحصیلی با اعتمادبه‌نفس بیشتری به تدریس می‌پردازند و توانایی پیاده‌سازی علم در حیطه عمل و موقعیت آموزشی را دارند. پیشنهاد می‌شود که در دانشگاه فرهنگیان، برنامه‌ای برای فعالیت دانشجو معلمان رشته عربی پیش‌بینی شود تا از کارورزی کشورهای عربی و پیشرفت حرفه‌ای آنان اطلاع یابند و بیاموزند که چگونه زبان عربی یاد بگیرند و چگونه یادگیری خود را در آموزش سازماندهی کنند.

واژگان کلیدی: تربیت معلم، دانشجو معلم، کارورزی، پیشرفت حرفه‌ای، آموزش زبان عربی

^۱ - استادیار گروه زبان و ادبیات، دانشگاه فرهنگیان تهران، ایران

تاریخ ارسال: ۱۴۰۰/۰۳/۰۷ - تاریخ پذیرش:

مقدمه

در جهان امروز، معلمی می‌تواند در عرصه عمل به‌خوبی ایفای نقش کند که بدانند به چه کسی می‌آموزد، چه می‌آموزد و چگونه باید بیاموزد (شعبانی، ۱۳۸۳: ۱۲). کارورزی از مهم‌ترین مؤلفه‌های پیشرفت اجتماعی یک کشور به‌شمار می‌رود و معلم نقش اساسی در به ثمر رساندن آن دارد؛ زیرا وظیفه معلم در عصر حاضر تنها انتقال معلومات آن به فراگیران نیست؛ بلکه وظیفه شخصیت‌سازی فراگیران را نیز برعهده دارد.

تغییر و تحولات عظیم جهان تأثیراتی بر ساختار سیستم آموزشی می‌گذارد. آماده‌سازی شخصی که بتواند همه این تحولات را برطرف کند، نیاز به بررسی سیستم‌های آموزشی از نظر محتوا و سبک است. از برجسته‌ترین پیامدهای چالش‌های معاصر و آینده‌ای که آموزش و پرورش جهان با آن روبرو است، موارد مرتبط با نقش معلم در فرآیند آموزشی با توجه به چارچوب و تحول سریع در جنبه‌های اقتصادی و سیاسی جهان معاصر است که جهان در حال تغییر، به نوع دیگری از آموزش نیاز دارد (عتیسی، ۱۹۹۶: ۷۸) مثلاً در مصر آنچه بیش از همه قابل توجه است، دوره کارورزی برای معلمان دوره متوسطه است؛ چراکه به دنبال آماده‌سازی معلم، نسلی تربیت می‌شود که به نیازهای جامعه پاسخ می‌دهد (فهمی سعد، ۲۰۰۸: ۹۰) و دوره‌های کارورزی تنها محدود به دوره دانشگاه یا قبل از آن نیست؛ بلکه عملیات پیوسته‌ای است که تا پایان حیات انسان همراه اوست.

موضوع آماده‌سازی معلمان و پیشرفت حرفه‌ای آنان موضوعی سرنوشت‌ساز است که با تحولات زندگی به اثبات رسیده است، به‌ویژه که ما در عصری از چالش‌ها و تحولات مهم، زندگی می‌کنیم و باید در جهت ارتقاء حرفه آموزش و کیفیت معلمان بکوشیم. همه کشورهای جهان در حال مرور سیستم‌های آموزشی خود به‌طورکلی هستند؛ به‌ویژه سیستم آمادگی و آموزش معلمان از طریق برنامه‌هایی که دانش آموزشی و مهارت‌های حرفه‌ای را در اختیار آن‌ها قرار می‌دهد. اکنون آموزش و پرورش به معلمانی که قادر به تأثیرگذاری در توسعه انسانی و پیشرفت جامعه هستند نیاز دارد، بنابراین لازم است با توجه به مناسب بودن این واقعیت، واقعیت آماده‌سازی و آموزش معلمان را بررسی کنیم.

دانشگاه فرهنگیان از سال ۱۳۹۱ رشته «آموزش زبان عربی» را برای رفع نیاز آموزش و پرورش به «دبیر عربی» آغاز کرد. از سال ۱۳۹۴ عنوان «دبیری» از رشته‌های موجود حذف شد و ۱۶ رشته موجود، با عنوان «آموزش رشته‌های مختلف» ارائه شد و تغییرات گسترده‌ای در برنامه درسی ایجاد شد؛ و برای هماهنگی بیشتر با رشته‌های مصوب وزارت علوم، قید «ادبیات» از عنوان رشته «دبیری زبان و ادبیات

عربی» برداشته شد و نام رشته به «آموزش زبان عربی» تغییر پیدا کرد و رشته «آموزش زبان عربی» از سال ۱۳۹۵ جایگزین «دبیری زبان و ادبیات عربی» گردید. این رشته نیز تغییراتی چون تغییر عنوان از «دبیری» به «آموزش» و در ادامه تغییرات منابع و سرفصل‌های آموزشی را به خود دیده است، زیرا کیفیت تربیت معلم و کیفیت تدریس به میزان بسیار زیاد به منابع آموزشی و به‌ویژه برنامه درسی بستگی دارد (شعبانی، ۱۳۸۳: ۱۶۰) و سرانجام در تاریخ ۱۳۹۵/۰۳/۲۲ سرفصل درسی جدید با نام «رشته آموزش زبان عربی» جهت اجرا به پردیس‌ها و مراکز ابلاغ گردید. در برنامه درسی جدید، عناوین جدید، دروس جدید، محتوای جدید با رویکردهای جدید آموزش به چشم می‌خورد و درس کارورزی به‌عنوان رکن اصلی تمام آموزش‌های معلمان شمرده شد و همه دانشجوی معلمان الزاماً باید آنچه را می‌آموزند در محیط‌های آموزشی و کلاس‌های درس به‌طور واقعی به کاربرند.

به نظر می‌رسد کارورزی در رشد حرفه‌ای مرتبط با رشته «آموزش زبان عربی» مؤثر است و سبب تسهیل، بهبود و موفقیت فعالیت‌های آموزشی و دستیابی به اهداف نظام تعلیم و تربیت و دانشگاه شده است. یکی از دلایل گسترش کارورزی و اضافه شدن آن به سرفصل دروس، ناکارآمدی تحقیقات آموزشی در رفع نیازهای دانشجوی معلمان در کلاس درس است.

برای اینکه دانشجوی معلمان رشته «آموزش زبان عربی»، نیازهای حرفه‌ای خود را برآورده سازند، لازم است در شرایط و موقعیت مناسب آموزشی قرار گیرند که کارورزی مهم‌ترین و مؤثرترین درس در ایجاد شایستگی‌های حرفه‌ای آنان و انتقال مهارت‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای است و این همان چیزی است که کشورهای توسعه‌یافته به دنبال آن هستند؛ بنابراین مطالعه آمادگی و پیشرفت حرفه‌ای معلمان، یک ضرورت است که مطالعه حاضر به دنبال آن است.

پس آمادگی و آموزش دانشجوی معلمان با توجه به روندهای معاصر و با توجه به رشد روزافزون جهان در روندهای علمی و متعاقباً افزایش علاقه به آمادگی آنان در دنیای متغیر، ضرورت تحقیق را اجتناب‌ناپذیر می‌کند. این تحقیق حاوی مطالبی است که مراکز آموزشی می‌توانند برای توسعه برنامه‌های آمادگی و آموزش دانشجوی معلمان به‌ویژه در رشته آموزش زبان عربی استفاده کنند.

این مطالعه با هدف بررسی نقش کارورزی در رشد حرفه‌ای مرتبط با آموزش زبان عربی و شناسایی روندهای معاصر در زمینه آمادگی دانشجوی معلمان عربی و پیشرفت حرفه‌ای آنان در مراحل آموزش انجام می‌شود.

تحقیق حاضر به دنبال پاسخ به سؤالات زیر است که:

۱) نقش کارورزی در رشد حرفه‌ای مرتبط با آموزش زبان عربی چیست؟

۲) چگونه می‌توان از روندهای مدرن جهانی برای توسعه برنامه‌های آمادگی و توسعه حرفه‌ای معلمان در رشته آموزش زبان عربی استفاده کرد؟

۲) دانشجوی معلمان آموزش زبان عربی چگونه به رشد حرفه‌ای دست می‌یابند؟

۳) مهم‌ترین سناریوهای پیشنهادی برای توسعه سیستم آمادگی و پیشرفت حرفه‌ای معلمان عربی با روندهای معاصر کدام است؟

پیشینه تحقیق

در زمینه کارورزی و توسعه حرفه‌ای دانشجوی معلمان آثاری نوشته شده است که می‌توان به این آثار اشاره کرد:

مطالعه‌ی فقع‌اوی (۲۰۱۱) با هدف شناسایی در دسترس بودن معیارهای ارزیابی برنامه‌های کارورزی برای تهیه معلم آموزش ابتدایی در دانشگاه‌های نوار غزه انجام شد. زوین (۲۰۱۰) در مطالعه خود به ارزیابی عملکرد دانشجویان کارورز برای تخصص در زبان عربی از دیدگاه سرپرستان آموزشی دانشگاه بابل پرداخت. أحمد الششتاوی (۲۰۰۶) به تعداد مراکز مهارت‌آموزی در مصر پرداخت و به این نتیجه رسید که دوره‌های کارآموزی بیشتر صوری انجام می‌شود و شاید علت آن را در نبود استراتژی مشخص در برنامه‌های کارآموزی یافت. سعید النمری (۲۰۰۴) در کتاب خود به نقاط مثبت و منفی مهارت حرفه‌ای کشور قطر پرداخته است و به این نتیجه رسید که مراکز اندکی برای مهارت حرفه‌ای معلمان در کشور مصر وجود دارد و بیش‌ترین رنج مراکز تربیت معلم مصر از کمبود نیروی متخصص در این زمینه و نداشتن برنامه منسجم برای مهارت‌آموزان است. زایر (۲۰۰۱) در مقاله‌ای به شناسایی مشکلات دانشجوی معلمان شاغل در گروه زبان عربی هنگام استفاده در مدارس و نگرش آن‌ها نسبت به حرفه تدریس قبل و بعد از آن پرداخت. مولایی نژاد و ذکاوتی (۱۳۸۷) در مطالعه خود به این نتایج دست یافتند که به منظور دستیابی کیفیت‌بخشی نظام تربیت معلم، راهبردهای تلفیق تئوری و عمل، تدوین صلاحیت‌های حرفه معلمی و برقراری ارتباط قوی میان نظام تربیت معلم پیش از خدمت با دانشگاه‌ها و مدارس، از جمله اساسی‌ترین اصلاحات در دانشگاه‌های تربیت معلم کشور است. نیک نیا (۱۳۸۷) از مقایسه تطبیقی کارورزی کشورها به این نتیجه دست یافت که واحد کارورزی در تربیت معلم در همه کشورهای مورد مطالعه دارای اهمیت است مثلاً هند ۴۰٪ محتوای برنامه تربیت معلم را به کارورزی اختصاص داده است. أمل عبدالفتاح در تحقیق خود (۱۹۹۸) به این نتیجه رسید که انگیزه معلمان در برنامه‌های کارورزی و بودجه پیش‌بینی شده در این زمینه و استفاده از وسایل سمعی و بصری در دوره‌های مهارت‌آموزی اندک است.

بررسی پیشینه تحقیق نشان می‌دهد که فعالیت‌ها و فرصت‌های یادگیری که در برنامه کارورزی طراحی و تدوین می‌شود به دانشجوی معلمان کمک می‌کند که در مدرسه، مسائل آموزشی را ببینند و به بررسی، تجزیه و تحلیل مسائل از زوایای متفاوت و مکرر بپردازند و هدایت، حمایت و ارزیابی معلم راهنما و استاد کارورز در مکان‌های واقعی تدریس و با حضور واقعی در مکان کارورزی، تجارب ارزشمندی را در اختیار دانشجوی معلمان قرار می‌دهد که بدون بسترسازی مناسب در مدارس و چتر حمایتی اعضای مدارس و دانشگاه تحقق نمی‌یابد و زمینه‌ای را برای رشد دانش عمل تربیتی و دانش تربیتی موضوعی فراهم نمی‌کند؛ بنابراین لازم است که واقعیت آماده‌سازی و آموزش معلمان را بررسی کنیم.

روش تحقیق

این تحقیق از نوع بنیادی است که به روش اسنادی (کتابخانه‌ای) انجام شده بدین صورت که محقق ادبیات مطالعات قبلی مرتبط با موضوع را بررسی نموده تا از آخرین روندها و سیستم‌های آمادگی دانشجوی معلمان و پیشرفت حرفه‌ای آنان مطلع شود.

بحث و بررسی

معرفی رشته «آموزش زبان عربی» دانشگاه فرهنگیان و اهداف آن

آموزش زبان عربی بخشی از آموزش علوم انسانی در نظام تعلیم و تربیت محسوب می‌شود و همواره به‌عنوان یکی از حوزه‌های مهم آموزشی در نظام‌های تعلیم و تربیت قلمداد شده است. آموزش زبان عربی در ایران از سه مرحله تاریخی عبور کرده؛ ۱- از آغاز تا تأسیس دارالفنون که آموزش زبان معطوف به موضوعات دستوری و بلاغی بود. ۲- از تأسیس دارالفنون تا پیروزی انقلاب اسلامی که تغییراتی در وضعیت آموزشی این درس و درس‌های دیگر و محتوای متون آموزشی ایجاد کردند. زبان عربی به‌عنوان یک رشته آموزشی دانشگاهی جان تازه‌ای به خود گرفت و به تدریج پس از مدتی رشته «آموزش زبان عربی» پا به عرصه وجود گذاشت. ۳- از پیروزی انقلاب اسلامی تا امروز؛ در مراکز تربیت معلم، رشته دینی و عربی ایجاد گشت. فارغ‌التحصیلان این رشته به‌عنوان فوق‌دیپلم برای مقطع راهنمایی تربیت می‌شدند. پس از مدتی این تربیت‌شدگان با گذراندن چهار نیمسال آموزشی دیگر و گذراندن دروس مربوط به زبان عربی موفق به گرفتن مدرک کارشناسی می‌شدند (دانشگاه فرهنگیان، ۱۳۹۵: ۴). به تدریج هم‌زمان با استقلال مراکز تربیت معلم و تبدیل آن‌ها به دانشگاه فرهنگیان، رشته «آموزش زبان عربی» هم به‌عنوان یک گروه آموزشی مستقل شکل گرفت و مسئولیت

تربیت نیروهای شایسته برای تدریس ماده عربی در مدارس را برعهده گرفت (همان: ۵). هدف آن، تربیت معلمانی است که واجد شایستگی‌های لازم برای اشتغال به فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره‌های اول و دوم دبیرستان هستند.

بنابر نص صریح قانون مهم‌ترین هدف «آموزش زبان عربی» در ایران، چیزی جز آشنایی با مفاهیم قرآن و حدیث نیست، (ورعی، ۱۳۸۵: ۲۴۴) افزایش توان دانشجو در برقراری ارتباط و نگارش مقالات، تقویت نگارش به زبان فارسی جهت ترجمه بهتر متون، آموزش مهارت‌های معلمی، آشنایی با فنون و مهارت‌های تدریس، کسب توانایی در شش حوزه زبانی (دیدن، گوش دادن، گفتن، نوشتن، فکر کردن، نقد کردن زبان)، احاطه بر دانش‌های ادبی، توانایی استفاده از شیوه‌ها و شگردهای آموزشی، به‌کارگیری اصول و مبانی تربیت اسلامی، کسب قدرت درک، فهم و تحلیل متن‌های نظم و نثر ادب عربی و رسیدن به شایستگی‌های لازم برای روان‌سازی و انتقال مناسب آن‌ها به دانش‌آموزان، بیان ارتباط میان زبان فارسی و عربی و تأثیرگذاری ادبیات عربی بر این زبان ضمن بهره‌مندی از قواعد و متون زبان و ادبیات عربی، از جمله اهداف به‌روز شده «آموزش زبان عربی» در دانشگاه فرهنگیان است (دانشگاه فرهنگیان، ۱۳۹۵: ۷).

طول این دوره، چهار سال است که با نظام آموزشی واحدی در هشت نیمسال تحصیلی قابل اجرا خواهد بود. هر نیمسال تحصیلی شامل ۱۶ هفته آموزشی است. برای هر واحد درسی نظری ۱۶ ساعت، برای هر واحد درسی عملی ۳۲ ساعت، برای هر واحد درسی کارگاهی ۴۸ ساعت و برای هر واحد کارورزی ۶۴ ساعت منظور شده است. همچنین ساعت درس کارنمای معلمی (پروژه) به تشخیص استاد راهنما خواهد بود و این برنامه درسی آنان شامل چهار بخش است: ۱- شایستگی عمومی ((۲Gk)- شایستگی تربیتی ((۳ PK)- شایستگی علمی ((۴ CK)- شایستگی تربیتی موضوعی ((PCK))

اهمیت کارورزی در برنامه درسی

اهمیت درس کارورزی و توسعه حرفه‌ای معلمان در مطالعات مختلف تأکید شده است (۲۰۱۰؛ Buczynskils؛ Fielder: ۲۰۱۰) همچنین رابطه بین کیفیت آموزش معلمان در درس کارورزی با آموزش دانش‌آموزان نشان داده شده است (Nicu: ۲۰۱۵) برنامه کارورزی فرصت به تجربه گذاشتن آموخته‌ها و گفتگو برای تعدیل، تعمیق تجربیات و توسعه شایستگی‌های حرفه‌ای را فراهم می‌کند و به‌عنوان قلب برنامه درسی جدید، محور و مدار و ستون فقرات برنامه درسی تربیت‌معلم است.

افزایش واحد ۸ واحد کارورزی در ۴ ترم، از نکات مثبت در برنامه درسی تمام رشته‌های ۱۶ گانه دانشگاه فرهنگیان به شمار می‌رود که دانشگاه با توسعه مهارت‌ها و صلاحیت‌ها و شایستگی‌های حرفه‌ای در دانشجومعلم، در تلاش است تا معلمانی علاقه‌مند، توانمند و ماهر در ارائه برنامه درسی مناسب برای دانش‌آموزان، محیطی مملو از یادگیری، فراهم سازد.

در درس کارورزی دانشجو معلمان با واقعیت‌های حقیقی در موقعیت مدرسه و آموزش قرار می‌گیرند و طراحی و آن را اجرا می‌کنند. این برنامه بیش از ۱۲ درصد زمان آموزش دانشجو معلمان را به خود اختصاص داده است. منظور اصلی این برنامه، فراهم کردن فرصت برای عمل بر اساس نظریه در موقعیت واقعی به‌عنوان معلم فکور است. به همین علت، برنامه کارورزی شامل فعالیت‌های متعددی است که دانشجو معلم برای اقدام به آن‌ها نیازمند گذراندن دروس نظری یا عملی مربوط است. همچنین، این برنامه به‌گونه‌ای طراحی شده است که انجام آن بدون راهنمایی که بر نظریه‌ها تسلط داشته باشند و با موقعیت‌های اجرا آشنا باشند، ممکن نیست.

اقتضائات اجرایی برنامه کارورزی جدید دانشگاه فرهنگیان، منجر به آن شد تا راهبری فعالیت‌های هر دانشجو معلم به گروهی متشکل از استاد راهنمای آموزشی در دانش تربیتی و استاد راهنمای رشته-ای در دانش تخصصی، مسئولین کارورزی دانشگاه، مدیر مدرسه، معلم راهنما، سپرده شود. همکاری این گروه به‌گونه‌ای تعریف شد که معلم راهنما در عرصه عمل با دانشجو معلم مواجه شود و استاد راهنما در عرصه نظر به راهبری اقدام کند.

صلاحیت حرفه‌ای دانشجومعلم

بسیاری از مطالعات آموزشی حاکی از رابطه مثبت بین معلم و خصوصیات شخصیتی و عملکردی و میزان اثربخشی وی است. این خصوصیات را می‌توان به دو دسته مشخصات عمومی و قابلیت‌های اجرایی وظایف شغلی طبقه‌بندی کرد. هرچه معلمی بتواند به این خصوصیات دست یابد و آن‌ها را با شخصیت خود درآمیزد، بیشتر می‌تواند دارای روش‌های یادگیری تأثیرگذار و توانایی هدایت در فرایند آموزشی در داخل و خارج از کلاس باشد و تأثیر عمیقی بر شخصیت دانش‌آموزان بگذارد. صلاحیت حرفه‌ای دانشجومعلم در آموزش به‌ویژه آموزش زبان عربی عبارتند از:

اول: توانایی ذهنی و شناختی

از آنجاکه هدف والای آموزش و پرورش افزایش کارآمدی ذهنی دانش‌آموزان و بالا بردن سطح کفایت اجتماعی آن هاست، معلم باید توانایی ذهنی در کمک به دانش‌آموزان خود در رشد ذهنی داشته

باشد و روش انجام این کار برای معلم آن است که از بهره علمی بهره‌مند شود، یعنی این که بداند به‌خوبی می‌آموزد؟ و بسیار علاقه‌مند به گسترش دانش خود است و با روش‌های نوین آموزش آشنا باشد (شوق و سعید، ۲۰۰۱: ۱۳۴). این دانش شامل اطلاعات نظری مربوط به برنامه‌ریزی آموزش، ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان، نحوه برقراری ارتباط با محتوای علمی با استفاده از روش‌های مؤثر، روش‌های خاص یادگیری دانش‌آموزان و همچنین برخورداری از دانش مدیریت کلاس و ارزیابی یادگیری است (خمیسی، ۲۰۰۰: ۶۵).

دوم: میل طبیعی به آموزش (نگرشی)

معلمی که این میل را داشته باشد، دانش‌آموزان خود را با عشق و انگیزه می‌پذیرد و شما را با فکر، رفتار و احساس خود در جریان امر آموزش قرار می‌دهد. این امر وی را ترغیب می‌کند تا بیشترین تلاش خود را برای آموزش حرفه‌ای وقف کند و از طریق آن نیازهای انسانی و اجتماعی خود را برآورده سازد؛ بنابراین به دنبال همکاری و نوآوری در حرفه خود و علاقه‌مند به شرکت در دوره‌های آموزشی و بهره‌مندی از آن‌ها بوده و بدین ترتیب به‌صورت حرفه‌ای رشد و پیشرفت می‌کند.

این صلاحیت یعنی؛ تصویر ذهنی انسان از دنیا و محیط پیرامون آن؛ یعنی دانشجو معلمان باید خود را متعهد و مسئول یادگیری دانش‌آموزان بدانند و باید به تفاوت‌های فردی، قومی و فرهنگی دانش‌آموزان احترام گذاشته و متعهد به ارزش‌ها و قوانین جامعه باشند.

معلم شایسته کسی است که از ویژگی‌های عاطفی و اجتماعی برخوردار است و از برجسته‌ترین این ویژگی‌ها این است که در احساسات خود تعادل برقرار می‌کند، دارای شخصیتی برجسته، دوست‌داشتنی نزد دانش‌آموزان خود، متعهد به اخلاق حرفه‌ای، دارای اعتمادبه‌نفس، احترام به شخصیت دانش‌آموزان است و دارای ارتباط مهارت‌های اجتماعی است، زیرا جامعه مدرسه، یک جامعه انسانی است که مبتنی بر تعامل اجتماعی بین اعضای آن، دانش‌آموزان، معلمان، مدیران، مدیران و والدین است و این واقعیت را به معلم تحمیل می‌کند تا با همه آن‌ها همکاری کند و روابط مثبت و مؤثر را حفظ کند؛ و همچنین با داشتن عینیت و انصاف در حاکمیت و به‌دوراز تعصب و ادراک شخصی، چه در برخورد روزانه خود با دانش‌آموزان و چه باخرد در مورد نتایج یادگیری و موفقیت‌ها یا شکست‌های آن‌ها، دانش‌آموزان احساس کنند که در تعامل اجتماعی هستند (طیعمه، ۲۰۰۴: ۱۱۲).

سوم: جنبه دانشی

جنبه دانشی شامل دانش معلم است نسبت به موضوعی که تدریس می‌کند، توانایی انتخاب روش تدریس مناسب با آن موضوع است که از راه تحصیل در سطوح دانشگاهی حاصل می‌شود. شایستگی دانشی باید به تحت کنترل مریبان، اساتید دانشگاهی مجرب و معلمان مدارس آموزشی انجام شود.

چهارم: جنبه سازندگی و مهارتی

حرفه تدریس حرفه‌ای دشوار است که نیاز به تلاش فراوان دارد، چراکه سلامتی و نشاط جسمی مناسب شرایط مهمی برای یک تحقیق موفق و مفید است و همچنین الزام داشتن معلم به داشتن صدای واضح و تغییر لحن برای جلب توجه همیشگی زبان‌آموزان و جلوگیری از یکنواختی که منجر به کسالت و حواس‌پرتی می‌شود. معلم همچنین به دلیل نقش بسیار زیاد در تقلید دانش‌آموزان و احترام به او، باید ظاهر خود را حفظ کند (عبدالدايم، ۱۹۹۳: ۷۶).

صلاحیت مهارت عبارت است از توانایی پیاده‌سازی علم نظری در عمل و این مهارت از راه تکرار و کاربرد دانش در محیط واقعی به دست می‌آید که کارورزی بهترین نمود عملی آن است. دانشجو معلمان کارورزی را به‌عنوان آموزش و تمرین معلمی در مدارس زیر نظر معلمان و مسئولین مدرسه تحت نظارت و هدایت استاد می‌گذرانند.

نقش کارورزی در رشد حرفه‌ای مرتبط با آموزش زبان عربی

برنامه کارورزی فرصت برقرار ساختن پیوند میان آموخته‌های نظری با محیط‌های واقعی آموزشی - تربیتی است که در دانشگاه فرهنگیان، با تأکید بر مشاهده تأملی، روایت‌نگاری و واکاوی تجربیات است. فرصت‌های یادگیری فراهم شده از سوی استادان و بازخوردهای ارائه‌شده از سوی آنان، امکان تلفیق نظر و عمل تربیتی را در موقعیت‌های واقعی، برای دانشجو معلمان فراهم می‌کند و دانشجو معلم فرصت کسب تجربه برای درک عمل اثربخش، تأمل بر روی آن به‌منظور پذیرش مسئولیت حرفه‌ای را کسب می‌نماید.

برنامه کارورزی در رشته آموزش زبان عربی ۸ واحد در ۴ ترم پایانی بدین شکل ارائه می‌شود: کارورزی یک و دو در سال سوم تحصیل ارائه می‌گردد و در طول یک سال دانشجو معلم باید حداقل به میزان ۶۵۲ ساعت در مدرسه حضور داشته باشد. حضور دانشجو معلم در موقعیت آموزشی - تربیتی به تأیید معلم راهنما و مدیر مدرسه است و نوع فعالیت طبق برنامه تنظیم شده زیر نظر استاد راهنما در هر روز یا جلسه آموزشی در سوابق او ثبت و ضبط می‌گردد.

اهداف اصلی کارورزی یک این است که دانشجو معلم با مشاهده تأملی مسئله‌های آموزشی- تربیتی در سطح کلاس درس و مدرسه را شناسایی و با استفاده از شواهد و مستندات علمی آن را تبیین نماید. مشاهدات تأملی و یافته‌های تجربی حاصل از واکاوی روایت‌ها را ثبت و گزارش نماید. هدف اصلی کارورزی دو این است که راه‌حلی برای مسئله آموزشی- تربیتی شناسایی شده طراحی، تولید و اجرا نموده و میزان تأثیرگذاری آن بر موقعیت را ارزیابی نماید و دانشجو تجربیات خود از مشارکت در فرآیند آموزش را واکاوی نموده و یافته‌های خود را تبیین نماید.

برنامه کارورزی سه و چهار در سال چهارم تحصیل ارائه می‌شود. زمان حضور دانشجو معلم در طول سال ۶۵۲ ساعت است که توسط مدرسه گزارش می‌شود و برنامه کار دانشجو معلم در سطح کلاس درس و مدرسه به تأیید استاد راهنما، معلم راهنما و مدیر مدرسه است. ارائه مستندات مرتبط با عملکرد دانشجو معلم جهت دفاع از شایستگی‌های حرفه‌ای در پایان دوره تحت نظارت استاد و گروه کارورزی است.

اهداف اصلی کارورزی سوم این است که دانشجو مفاهیم و مهارت‌های اساسی محتوای کتاب درسی را شناسایی و طرح یادگیری را طراحی، اجرا و ارزیابی نموده و تأثیرات آن بر نتایج توانایی دانش آموزان در انتقال آموخته‌ها به موقعیت جدید را مورد ارزیابی قرار دهد و نتایج تجربیات خود را در قالب کنش پژوهی فردی گزارش کند؛ و هدف در کارورزی چهارم این است که دانشجو واحد یادگیری را در سطح مدرسه طراحی، اجرا و تأثیر آن را در بهبود عملکرد دانش آموزان مورد ارزیابی قرار دهد و یافته‌های حاصل از عملکرد حرفه‌ای خود در سطح مدرسه را گزارش نماید.

دانشجو معلمان زبان عربی، شایستگی‌های حرفه‌ای خود را در چهار بعد «دانشی، مهارتی، توانایی و نگرشی» کسب می‌کنند و از آموزش نظری به عمل دست می‌یابند.

باتوجه به مقدماتی که در مورد کارورزی و اهداف آن بیان شد، می‌توان به نقش کارورزی در توسعه حرفه‌ای دانشجو معلمان پی برد. بر اساس تجربه‌ای که من در تدریس کارورزی در رشته آموزش زبان عربی از سال ۱۳۹۱ تاکنون دارم، به این نتیجه رسیدم که بسیاری از دانشجو معلمان این رشته، از طرفی در ابتدای ترم خالی‌الذهن هستند و هیچ تجربه‌ای از معلمی و تدریس ندارند و تنها با خاطرات دانش آموزی خود و معلمان زمان خود آشنا هستند و از طرف دیگر گاه‌با درس عربی و تدریس آن به علت پیشینه ذهنی خود مشکلاتی دارند که سبب ناامیدی و سلب انگیزه آنان شده است و این بی‌انگیزگی در آنان تا قبل از سال سوم به قوت خود در آنان مشهود است، اما از ترم ششم با رویارویی در موقعیت‌های بی‌بدیل تدریس و ارائه دروس کارورزی اولین تجربه حرفه‌ای خود را

مشاهده می‌کنند و اعتماد به نفس خود را به دست می‌آورند و آنان را از ناامیدی و یأس بازمی‌دارد به گونه‌ای که آنان را به فردی خلاق تبدیل می‌کند. دانشجویان در طول کارورزی مهارت طراحی تدریس، تهیه و استفاده از وسایل و امکانات آموزشی (فناوری آموزشی)، متناسب با محتوای کتاب‌های درسی زبان عربی فرامی‌گیرند و با آگاهی از نقاط ضعف و افت کیفیت زبان عربی جهت رفع آن اقدام می‌کنند.

نیاز به رشد حرفه‌ای یک نیاز مستمر است، با توجه به اینکه معلم نمی‌تواند زندگی خود را با مجموعه‌ای از دانش و مهارت‌های خاص مشخص کند، این موضوع مستلزم آن است که معلم سطح جدیدی از اطلاعات، مهارت‌ها و فراگیرد. معلم خلاق در طول زندگی خود خواهان علوم مختلف و نوین است، چراکه او در جامعه‌ای است که دائماً با توجه به فناوری و اطلاعات در حال یادگیری و پیشرفت است. با توجه به دشواری‌های آماده‌سازی معلم خوب برای هر زمان و مکان و با توجه به فناوری و انقلاب اطلاعات، برنامه‌ریزی آموزشی به منظور ارائه خدمات آموزشی لازم برای معلم ضروری‌تر شده است، زیرا این امر شامل تهیه مواد در حوزه‌های فرآیند آموزشی و تحولات در روش‌ها و تکنیک‌های آموزش و یادگیری و آموزش است. این امر در رشد حرفه‌ای پیشرفت‌های آموزشی و علمی جدید مؤثر است و بهره‌وری معلمان را با توسعه شایستگی‌های آموزشی آن‌ها با جنبه‌های شناختی و رفتاری بالا می‌برد.

پس فرایند رشد حرفه‌ای نیازمند تلاش فراوان، وقت کافی و کمک مستمر در یادگیری هرگونه رفتاری است که یک سیستم آموزشی جدید به آن نیاز دارد و این به نوبه خود مستلزم مدیران آموزشی توانمند است که برای تغییر رفتار کلاس درس معلم و رشد حرفه‌ای کار می‌کنند و آن‌ها روش مناسب مورد نیاز وضعیت آموزشی را انتخاب می‌کنند (عبداللهی، ۱۳۹۵: ۱۶۵). انقلاب عظیم اطلاعات، الکترونیک، رایانه و ارتباطات به ظهور روش‌های جدید در حوزه آموزش کمک کرده است و ظهور بسیاری از گرایش‌های آموزشی مدرن در زمینه آماده‌سازی و آموزش دانشجو معلمان نتیجه مستقیم تعامل مراکز تربیت معلم با تغییرات معاصر است، به همین دلیل بسیاری از گرایش‌های مدرن آموزشی در زمینه تربیت معلم پدید آمده است.

آموزش اثربخش نیازمند آن است که دانشجو معلمان در طول دوره آموزشی، در معرض تجربیات متنوع و غنی قرار گرفته که بیان موارد زیر قابل توجه است:

- استفاده از استانداردهای جامع کیفیت

نتایج مطالعات مربوط به توسعه آموزش دانشگاهی بیان می‌کند که به سمت کیفیت آموزش گرایش پیدا کند و کیفیت جامع را به‌عنوان روشی یکپارچه به کار گرفته شده، در اختیار افراد و تیم‌های کاری قرار دهد تا دانشجویان راضی کنند. (علاونه، ۲۰۰۴: ۶۵) یادگیری درزمینه آموزشی، مجموعه‌ای از استانداردها را نشان می‌دهد و نشان دهنده کیفیت جامع، رویه‌ها، مشخصات و ویژگی‌های مورد انتظار در محصول آموزشی و فرآیندها و فعالیت‌هایی است که از طریق این مشخصات به دست می‌آید و هدف از اجرای آن بهبود مستمر در محصول آموزشی است و کیفیت جامع ابزار و روش‌های یکپارچه را ارائه می‌دهد که به مؤسسات آموزشی کمک می‌کند تا نتایج مطلوبی کسب کنند.

- متنوع‌سازی روش‌های تدریس با استفاده از فناوری‌های نوین

استادان باید از روش‌های مدرن تدریس آگاهی داشته باشند و هنگام آماده‌سازی دانشجو معلمان باید از آن‌ها استفاده کنند. این روش‌ها شامل طوفان مغزی، تدریس کوتاه، ارائه‌های عملی، نقش آفرینی، یادگیری مشارکتی، بازدیدهای میدانی، کارگاه‌ها و... است (راشد، ۲۰۰۲: ۱۲۹). برای دستیابی به این هدف نیاز به توجه پیشرفت مستمر حرفه‌ای اعضای هیأت علمی برای توسعه مهارت‌های تدریس و آموزش آن‌ها برای استفاده از فناوری‌های نوین مانند رایانه‌ها، اینترنت و رسانه‌های مختلف یادگیری است.

استفاده از فناوری‌های نوین به عنوان کمک‌های آموزشی و انتقال از آموزش سنتی به آموزش الکترونیکی از مهم‌ترین گرایش‌های مدرن در آمادگی دانشجو معلمان است، زیرا بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته برای اجرای برنامه‌های آمادگی به رسانه‌های فنی مدرن، اینترنت و رایانه اعتماد می‌کنند. این نشان دهنده عملکرد معلم است و روند آماده‌سازی را آسان‌تر می‌کند. همچنین این معلم را ترغیب می‌کند که به روش‌ها و روش‌های مدرن با استفاده از فناوری تدریس کند و توانایی یادگیری خود را پرورش دهد. این فناوری را می‌توان با ارائه دوره‌هایی (از جمله فیلم و صوتی) در قالب مطالب در اینترنت، در مراکز بکار برد.

- مشارکت جامعه در تهیه و اجرای برنامه‌های آمادگی و حرفه‌ای دانشجو معلمان

شماری از دانشگاه‌های بین‌المللی علاقه‌مند به مشارکت اشخاصی از داخل و خارج مدرسه مانند معلمان، مدیریت مدرسه و والدین در تعیین برنامه‌هایی برای برنامه‌های آمادگی دانشجو معلمان هستند، جایی که این ارگان‌ها به‌ویژه والدین به یک عنصر اساسی در ساخت و طراحی برنامه‌های آمادگی معلمان تبدیل شده‌اند و روند خواستار آن به دلیل لزوم اتخاذ اصل مشارکت در برنامه‌های آمادگی معلم است. (شرف و حسن، ۲۰۰۳) همچنین در بسیاری موارد خواسته‌اند که مراکز تربیت معلم تجربیات

میدانی و نیاز واقعی معلمان را فراهم کنند تا معلمان برای توسعه و بهبود شیوه‌ها، فعالیت‌ها و برنامه‌های خود از آن استفاده کنند (عبدالرحیم، ۱۹۹۱: ۹۸).

– پیگیری فارغ‌التحصیلان مراکز با کمک یک روش خودآموزی

مراکز تربیت معلم باید به‌عنوان مراکز آماده‌سازی معلم، از مؤثر و موفق بودن دانشجو معلمان خود مطلع باشند و امور آن‌ها را پیگیری کنند و با آنان در تماس همیشگی باشند و باید مطالعات لازم را برای پیگیری معلمان جدید با همکاری دستگاه‌های ذیربط پس از ورود به خدمات ارائه دهند تا از کفایت آن مطلع شوند. برنامه‌های آماده‌سازی و شناسایی مشکلات معلمان جدید و موانعی که با آن‌ها روبرو می‌شوید و استفاده از چنین مطالعاتی به‌عنوان پایه‌ای برای بهبود برنامه‌های آمادگی و برنامه‌ریزی‌های آموزشی از ضروریات مراکز است (عبدالرحیم، ۱۹۹۱: ۹۹).

مسائل برنامه کارورزی از منظر دانشجو معلمان رشته آموزش زبان عربی

باتوجه به بازخوردی که معمولاً از دانشجو معلمان در طول و پایان ترم گرفته می‌شود، آنان تصویر مثبتی از برنامه کارورزی را ارائه می‌کنند، از منظر دانشجو معلمان این رشته، برنامه درسی کارورزی دارای چهار ویژگی اساسی است که عبارتند از: رضایت‌بخش بودن برنامه کارورزی حضور در مدرسه، ترکیب کارآمد به‌کارگیری استادراهنما و معلم راهنما برای کارورزی، مؤثر بودن برنامه در کسب شایستگی‌های مطرح در کارورزی و کمک کردن برنامه به شکل‌گیری هویت معلمی.

اما از نگاه دانشجویان برنامه کارورزی دارای مسائل و مشکلاتی است از جمله: محدودیت آموزش، فاصله گرفتن اجرا با برنامه مصوب کارورزی، خوب توجه نبودن افراد ذیربط با کارورزی، محدودیت زمان کارورزی، رهاشدگی اجرایی در برخی مواقع، عدم هماهنگی بین حوزه نظر و اجرا در کار آموزش زبان عربی که ناشی از فاصله و عدم ارتباط بین دانشگاه و مدرسه و دولتمردان و سیاست‌گذاران است.

نتایج حاصل از تحلیل نظریات دانشجو معلمان رشته عربی، در مورد نقش کارورزی نشان می‌دهد که عوامل برنامه درسی شامل استفاده از الگوها و روش‌های تدریس نامناسب، عدم وجود امکانات و تسهیلات لازم، رویکردهای ارزشیابی غیرمعقول برنامه آموزش زبان عربی و فقدان نگاه کاربردی به یادگیری زبان عربی، بر روی عوامل آموزشی و صلاحیت حرفه‌ای آنان تأثیر دارد.

نگاهی به برنامه کارورزی رشته آموزش زبان عربی کشور مصر

نهادهای و عوامل انسانی دست‌اندرکار در کارورزی در مراکز مصر مرکب از مجموعه دانشگاه، استاد راهنما، دانشجو معلم، وزارت آموزش و پرورش، ناظر وزارت، مدرسه، مدیر مدرسه، معلم راهنما است.

دوره کارورزی دو سال طول می‌کشد که شامل آموزش‌های عملی در مراکز وابسته به وزارت آموزش و پرورش و فرهنگ ایالتی است پس از آموختن دروس نظری، چهار روز در هفته صرف کارآموزی عملی در مدارس و ۸ ساعت هم شامل تدریس می‌شود (شعبانی، ۱۳۸۳: ۱۳۹). بازه زمانی که کارآموز در آن یک موضوع علمی را برای تحقق اهداف از پیش تعیین شده تدریس می‌کند، معمولاً ۴۵ دقیقه است و علاوه بر آن یک روز در هفته برای شرکت در سمینارهای تخصصی اختصاص می‌یابد که مراکز برای کارآموزان برگزار می‌کند (طعیمه، ۲۰۰۰: ۱۹۶).

فرایند اجرای کارورزی شامل دو بخش است: ۱- جنبه تئوری: برنامه درسی شامل ۱۲ ساعت مصوب برای کارورزی است که دانشجو پس از اتمام واحدهای تئوری و تربیتی آن را انتخاب می‌کند. هدف کارورزی در جنبه تئوری، آماده‌سازی دانشجو به گونه‌ای است که او را برای مشارکت فعال، آشنایی با کارهای اجرایی، آموزشی و مدیریتی به‌عنوان یک معلم موفق آماده می‌کند. در این مرحله دانشجو به‌صورت شفاهی، کتبی و با ارائه گزارش‌هایی از موقعیت‌های میدانی مورد ارزشیابی قرار می‌گیرد؛ و مرکز دو آزمایشگاه آموزشی ویژه برای این آماده‌سازی اولیه فراهم کرده که در آن‌ها فرایند تدریس خرد، در مورد روش تدریس اجرا می‌شود؛ این مرحله پیش از فرستادن دانشجویان به مدارس انجام می‌گیرد.

۲- جنبه عملی: هدف جنبه عملی، برخوردار کردن دانشجو از تجربه میدانی از طریق کار، تمرین و اجرای جوانب فرایند کارورزی (اعم از برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی) است. همچنین این برنامه اقتضا می‌کند که دانشجو، کارورزی را در یک ترم تحصیلی کامل و پس از به پایان رساندن پیش‌نیازهای جنبه نظری، به مدت پنج روز در هفته از ساعت ۸ صبح تا ۲ بعدازظهر در مدارس انجام دهد. این فرایند زیر نظر معلم راهنما در مدرسه و ناظران کارورزی در دانشکده انجام می‌پذیرد (طعیمه، ۲۰۰۰: ۱۸۷-۱۹۰).

برای اجرای طرح کارورزی یک کارمند ویژه در واحد منابع یادگیری بر آن نظارت می‌کند که کارهای زیر را انجام می‌دهد:

الف- کمک به دانشجویان کارورز برای تهیه وسایل آموزشی.

ب- طراحی موقعیت‌های آموزشی و تهیه آن‌ها به‌منظور آموزش دانشجویان.

ج- آموزش استفاده از تجهیزات آموزشی به دانشجویان کارورز.

در طرح کارورزی نوین اردن، کارورزی تنها در ترم پایانی برای دانشجو مجاز است. اگر ترم پایانی دانشجو ترم تابستانی باشد، به او اجازه داده می‌شود کارورزی خود را در ترم قبل از ترم تابستان

انجام دهد. مدت کارورزی ۱۶ هفته متوالی در طول یک ترم کامل تحصیلی مدرسه و بر اساس تقویم وزارت آموزش و پرورش است که بدین صورت تقسیم شده است: مرحله مشاهده مدرسه، یک هفته، مرحله مشاهده کلی کلاس، یک هفته، مرحله مشاهده تخصصی کلاس، دو هفته، مرحله اجرای جزئی، چهار هفته، مرحله اجرای کلی، هشت هفته.

ساعت کاری از آغاز ساعات روزانه مدارس آغاز و با پایان آن، پایان می‌یابد و دانشجو به کارورزی می‌پردازد و به او اجازه انتخاب هیچ واحد دیگری در فصل کارورزی داده نمی‌شود (طعیمه، ۲۰۰۰: ۱۹۱). نمره دانشجو در کارورزی به شرح زیر مشخص می‌شود:

- ۱- گزارشی که معلم راهنما و مدیر مدرسه یا کسی که جانشین او باشد، آماده می‌کند (۰/۲۰). ۲- پرونده تجارب میدانی که دانشجو در طول کارورزی آن را آماده می‌کند و در آن پیشرفت تجربه‌های میدانی گذرانده شده را تبیین می‌کند (۰/۲۰). ۳- گزارش مشترکی که عضو هیأت علمی دانشکده و ناظر کارورزی در جریان بازدیدهای میدانی و دیدارهای عملی در دانشگاه اردن، آماده می‌کنند (۰/۲۰). ۴- امتحان پایانی (۰/۲۰) (همان).

گرایش‌های معاصر جهانی در مورد کارورزی

کارورزی ستون فقرات معلمی است، به موجب آن معلم نقش خود را تمرین می‌کند و توانایی‌های خود را آزمایش می‌کند و از عملکرد خوب مهارت‌های خود اطمینان می‌دهد که این آزمایش صادقانه میزان درک دانشجو معلمان از دوره‌های دانشگاهی و روان‌شناختی است که وی مورد مطالعه قرار داده است و از طرف دیگر دروس و دوره‌های نظری معلم را به وجود نمی‌آورد بلکه آموزش عملی است که معلم حرفه‌ای را خلق می‌کند. آموزش عملی که بعضاً آموزش میدانی نیز نامیده می‌شود، به‌عنوان آموزش عملی واقعی حرفه تدریس در مدارس مرحله‌ای که دانشجو معلم را برای تدریس تحت هدایت و نظارت مسئولان آماده می‌کند، تعریف می‌شود.

اصلی‌ترین ویژگی‌های روند کارورزی در سطح مراکز تربیت معلم جهان؛ به‌ویژه (ایالات متحده آمریکا، فرانسه، آلمان، انگلیس، سوئد، ژاپن، مالزی) به شرح زیر است

اول مقدمات آموزش عملی نتایج حاصل از تجربیات موفق جهانی در خط مشی معلمان که به‌طور حرفه‌ای تهیه شده‌اند، تأیید کرده‌اند که با انجام موارد زیر دستیابی به موفقیت در کارآموزی حاصل می‌شود

- دستیابی به ادغام بین برنامه درسی روش‌های تدریس و کارآموزی در یک ساختار یکپارچه.
- تأکید بر وجود بیش از یک دوره برای روش‌های تدریس.

• برای تعدادی از برنامه‌های درسی پایه، برنامه‌های آموزشی عملی را آماده کنید که بدون آن موفقیت در آن حاصل نمی‌شود.

دوم: مدت زمانی اختصاص داده شده به آموزش عملی بحث در مورد دوره اختصاص داده شده به آموزش عملی و آمادگی حرفه‌ای معلم مطرح شد و در نتیجه این ظهور چندین طرح و برنامه ارائه شد، بنابراین ما در دوره زمانی اختصاص داده شده به آموزش عملی از یک دانشگاه به دانشگاه دیگر تفاوت می‌بینیم که درمی‌یابیم که برخی از کشورها یک ترم اختصاص می‌دهند، درحالی‌که سایر کشورها به‌طورکلی به کارورزی اختصاص می‌دهند. سطح کامل آکادمیک و به‌طورکلی نرخ بین‌المللی از افزایش قابل توجه در طول دوره آموزش عملی خبر می‌دهد (مهرمحمدی، ۱۳۷۷: ۸۷).

سوم: سیستم توزیع کارورزی طی سال‌های تحصیلی برنامه‌های آمادگی معلمان در دانشگاه‌های بین‌المللی با تأکید بر اهمیت شروع کارآموزی به تدریج از سال اول دانشگاه تا سال فارغ‌التحصیلی، با تفاوت نسبی روزهای اختصاص داده شده به فعالیت‌های مختلف با توجه به گزینه‌های زیر است:

اولین گزینه - سیستم توزیع کارورزی در دوره‌های سازمان‌یافته به شرح زیر است:
دوره اول: دوره آمادگی در مراکز تربیت معلم برای آموزش دانشجویان در مهارت‌های نویسندگی، برنامه‌ریزی درسی، تولید وسایل کمک‌درسی، ابزارهای ارزیابی، آموزش خرد و بازدیدهای میدانی.
دوره دوم: این امر در داخل مدارس برگزار می‌شود و محدود به مشاهده معلم در روش‌های تهیه و تدریس است و شامل فعالیت‌های روزانه، بررسی حضور و غیاب و بازدیدهای میدانی است.
دوره سوم: در آن دانشجوی معلم مسئولیت تدریس را به عهده می‌گیرد، سپس یک درس کامل یا بخشی از آن را در زیر نظر معلم راهنما با حضور همکارانش تدریس می‌کند.
دوره چهارم: دانشجوی معلم مسئولیت کامل تدریس تعدادی کلاس را به صورت جداگانه و به‌تنهایی بر عهده دارد.

گزینه دوم: نزدیک به گزینه اول است، اما تنها در دو مرحله انجام می‌شود:
 مرحله اول: این کار در داخل مراکز تربیت معلم برگزار می‌شود و هدف از آن ارائه مهارت‌های تدریس دانشجویان مانند برنامه‌ریزی درسی و به معنای تولید مواد آموزشی است و در این مرحله از روش‌های مختلفی مانند تدریس خرد و تمرین و بازدیدهای میدانی از مدارس استفاده می‌شود.

مرحله دوم: در آن، دانشجومعلم‌ان برای تمرین تدریس در مدارس آموزش می‌بینند و در دانشگاه‌های بین‌المللی زمان اختصاص داده شده و زمان کارورزی تفاوت دارند و دانشجومعلم‌ان یکی از گزینه‌های زیر را برمی‌گزینند

- دانشجومعلم‌ان در ترم اول سال چهارم در مدرسه می‌توانند تدریس کنند.
- دانشجومعلم‌ان در هر سال سوم و چهارم به مدت یک ماه در یکی از مدارس به تدریس اختصاص می‌یابند.

- سال اول کار برای معلم را بعد از اخذ لیسانس، به عنوان یک سال آموزشی در نظر بگیرید که در آن معلم کار خود را با پرداخت کامل تحت نظارت مراکزی که فارغ‌التحصیل شده است تمرین می‌کند. گزینه سوم اضافه کردن یک سال پنجم برای کارورزی و به شرح زیر است
- دانشجومعلم‌ان یک سال در مراکز تربیت معلم اقامت دارند و کارورزی را زیر نظر مرکز و مدرسه به صورت عملی فرامی‌گیرند.

- دانشجومعلم‌ان به صورت پاره‌وقت در مدرسه در کنار معلم راهنما است، اما او باید در تمام کلاس شرکت کند و فعالیت‌های مدرسه را انجام دهد و از کلیه قوانین مدرسه پیروی کند.

- دانشجومعلم‌ان می‌توانند دو هفته اول سال تحصیلی به عنوان یک دوره مقدماتی با حضور معلم راهنما یا کسی که تجربه قابل توجهی در این زمینه داشته باشد، دوره معینی را برای مشاهده یا تدریس سپری کنند.

- ارزیابی دانشجومعلم‌ان در پایان سال توسط کمیته‌ای متشکل از اساتید و متخصصان و معلم راهنما و مدیر مدرسه انجام می‌شود و پس از آن برای وی گواهی صلاحیت تدریس صادر می‌شود.

نتیجه‌گیری

مقاله حاضر به نقش کارورزی در رشد حرفه‌ای مرتبط با آموزش زبان عربی پرداخته و می‌توان گفت که واحد درسی کارورزی در ارتقاء صلاحیت‌های معلمی دانشجو معلمان رشته آموزش زبان عربی، تأثیر زیادی دارد. دانشجو معلمانی که در مدارس کارورزی را انجام می‌دهند، بعد از فارغ‌التحصیلی با اعتمادبه‌نفس بیشتری به تدریس می‌پردازند. استراتژی توسعه پایدار برای معلمان با توجه به پیوند بین آموزش و جنبش تولید در جامعه از یک سو و بین آموزش و پیشرفت علمی از سوی دیگر یکی از راهبردهای مورد نیاز است و یکی از برجسته‌ترین نتایج حاصل از این مطالعه این است که آماده‌سازی معلمان در حیطه آموزش بخصوص زبان عربی، یک روند مداوم است که شامل آماده‌سازی قبل از

خدمت و آموزش در حین خدمت است. پس پیشرفت حرفه‌ای معلم معلمان زبان عربی، فرایندی است که با ماندگاری مشخص می‌شود و با فارغ‌التحصیلی دانشجو معلم از تربیت معلم خاتمه نمی‌یابد، بلکه نیازمند تعامل با مراکز تربیت معلم کشورهای پیشرفته در این زمینه و بومی‌سازی آن دارد.

دانشجو معلمان زبان عربی، شایستگی‌های حرفه‌ای خود را در چهار بعد «دانشی، مهارتی، توانایی و نگرشی» کسب می‌کنند و از آموزش نظری به عمل دست می‌یابند که گاهی این امر محقق نمی‌شود و علت آن این است که دوره‌های کارورزی در برخی مراکز متأسفانه بیشتر صوری انجام می‌شود و علت آن نبودن استراتژی مشخص در برنامه‌های کارورزی، کمبود نیروی متخصص، ضعف انگیزه معلمان در برنامه‌های کارورزی و نداشتن برنامه منسجم برای آنان است.

معرفی راهکارهای جدید در سیستم آموزشی برای توسعه عملکرد معلم، نیازمند شرایط اساسی از قبیل پاسخ به نیازهایی است که معلم، مدرسه و جامعه احساس می‌کنند؛ بنابراین در دسترس بودن مواد آموزشی، وسایل، تجهیزات و ساختمان‌های مناسب و همچنین مقررات اداری، فراهم کردن محیط مناسب برای آموزش معلم برای نقش جدید و مؤثر در نوسازی آموزش، تمرین معلمی از اهمیت خاصی برخوردار است.

موارد زیر در روند بهبود حرفه‌ای معلمان پیشنهاد می‌شود:

- آگاهی یافتن از روند تربیت معلم کشورهای توسعه‌یافته در زمینه تربیت و آموزش معلم و استفاده از آن به روشی متناسب با شرایط و توانایی‌های سیستم آموزش و پرورش.

- ضرورت برنامه‌ریزی آمادگی معلم، هم از نظر کیفی و هم از نظر کیفی، بر مبنای علمی صحیح، از طرح ترسیم استراتژی آمادگی گرفته تا تحلیل توصیفی و تا سطح روند آماده‌سازی خود در بعد علمی و فرهنگی.

- تغییر و بهسازی زمان کارورزی، بهبود گزارش‌نویسی در کارورزی، تدارک استلزامات اجرایی کارورز.

منابع

اساسنامه دانشگاه فرهنگیان (۱۳۹۰-۱۳۹۵)، متن اساسنامه دانشگاه فرهنگیان، مصوب جلسه ۷۰۴ مورخ

۱۳۹۰/۱۰/۲۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی، تهران: دانشگاه فرهنگیان.

شعبانی، زهرا، (۱۳۸۳)، «بررسی تطبیقی برنامه تربیت معلم ایران و چند کشور جهان»، فصلنامه تعلیم و تربیت،

شماره ۷۹، صص ۱۲۱ - ۱۶۰.

عبداللهی، بیژن؛ صفری، اکرم (۱۳۹۵). «بررسی موانع اساسی فراوری رشد حرفه‌ای معلمان»، *مجله نوآوری‌های آموزشی*، سال ۱۵، ش ۶۸، صص ۹۹-۱۳۴.

ملایی نژاد، اعظم، ذکاوتی، علی (۱۳۸۷). «بررسی تطبیقی نظام برنامه درسی تربیت معلم در کشورهای انگلستان، ژاپن، فرانسه، مالزی و ایران»، *مجله نوآوری آموزشی*، ۷، ۶۲-۳۵.

مهرمحمدی، محمود (۱۳۷۷). «نظام تربیت معلم در جمهوری فدرال آلمان و مقایسه آن با جمهوری اسلامی ایران»، *مجله مدرس علوم انسانی*، شماره ۷، صص ۱۵۸-۱۶۹.

نیک نیا، ثریا (۱۳۸۷). *بررسی تطبیقی نحوه گزینش، آموزش، نگهداری و ارزشیابی معلمان در ایران و کشورهای آمریکا، انگلیس، ژاپن، مصر و هند به منظور ارائه راه کارهای مناسب برای بهبود نظام آموزشی ایران*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه شهید رجایی.

ورعی، سیدجواد (۱۳۸۵)، *مبانی و مستندات قانون اساسی به روایت قانون‌گذار*، قم، دبیرخانه مجلس خبرگان رهبری.

منابع عربی

أحمد الششتاوی، السید فارس (۲۰۰۶). *دراسة تقويمية لوحداث تدریب المعلمین بمدارس التعليم العام*، مصر: الجمهورية العربية.

أمل عبدالفتاح، محمد، (۱۹۹۸). *تصور مقترح لنظام تدریس عن بعد للمعلمین أثناء الخدمة فی جمهورية مصر العربية*، الدكتوراه، كلية التربية، مصر: جامعة عين شمس.

بشاره، جبرائیل (۱۹۸۶). *تكوين المعلم العربی والثورة العلمیة والتکنولوجیة*، بیروت: المؤسسة الجامعیة للدراسات والنشر.

بشاره، جبرائیل (۱۹۸۳). «متطلبات الثورة العلمیة والتکنولوجیة فی التكوين المهني للمعلم»، *المجلة العربیة للتربية*، تونس، المجلد الثالث، العدد الأول.

زایر، سعد علی (۲۰۰۱). «المشكلات التي تواجه مطبقی قسم اللغة العربیة ومطبقاته فی كلية التربية/ ابن رشد واتجاهاتهم نحو مهنة التدریس». *مجله الفتح*، العدد الخامس عشر.

شرف، رشا وحسن، نهله (۲۰۰۳). *تطوير نظم إعداد المعلم فی ضوء خبرات أجنبية معاصرة «دراسة مقارنة»*، ورقة عمل مقدمة إلى المؤتمر السنوی الحادی عشر الجوده الشاملة ۱۳ مارس. (فی إعداد المعلم فی الوطن العربی لألفیة جدیدة) -جامعة حلون: كلية التربية، ۱۲.

شوق، محمود و سعید، محمد مالک (۲۰۰۱). *معلم القرن الحادی والعشرين اختیاره -إعداده -تنمیتة (فی ضوء التوجهات الإسلامیة)*، القاهرة: دار الفكر العربی.

طعیمة، رشدی أحمد، (۲۰۰۰م)، *مرشد الطالب/المعلم فی التربية العملیة*، الاردن: الجامعه الاذنیة

طعيمة، رشدى أحمد (٢٠٠٤ م). الدليل المرجعى لتدريب المعلمين بالمدارس ذات الفصل الواحد، تونس: المنظمة العربية للتربية.

عبد الدايم، عبد الله (١٩٩٣). بحث مقارنة عن الاتجاهات السائدة فى البلاد العربية، تونس: المنظمة العربية للتربية والثقافة والعلوم.

عبد الرحيم، سامح جميل (١٩٩١). «خطه مقترحة لمتابعة المعلمين خريجي كلية التربية وتدريبهم أثناء الخدمة»، مجلة البحث فى التربية وعلم النفس، المجلد الخامس، العدد الثانى.

علاونه، معروز جابر (٢٠٠٤). مدى تطبيق مبادئ إدارة الجودة الشاملة فى الجامعة العربية الأمريكية، ورقة علمية أعدت لمؤتمر النوعية فى التعليم الجامعى الفلسطينى، جامعة ٥/يوليو.

الفعاوى، أحلام محمد (٢٠١١). تقويم برامج التربية العملية لإعداد معلم التعليم الأساسى بكليات التربية فى قطاع غزة، رسالة ماجستير (غير منشورة)، فلسطين.

فهيمى سعد، عبد المنعم (٢٠٠٨). استراتيجية التخطيط التربوى، القاهرة: دار الثقافة للنشر.

النمرى، مطر سالم سعيد (٢٠٠٤). التنمية المهنية للقيادات التربوية بدولة قطر فى ضوء مدخل إدارة الجودة الشاملة، قطر: جامعه.

development on Buczynskils,S, Hansen,C.B., (٢٠١٠), Impact of professional teacher practice. Uncorering connection. "Teaching and Teacher Education", ٦٠٧-٥٩٩, ٣, ٢٦.

toward professional Fielder,A., (٢٠١٠), "Elementary school teachers attitudes development: A grounded theory study",.Ed.D٣٤١٧٢٣٥,university of phoenix, United States. Arizona.

Nicu,A., (٢٠١٥).Policy and practice of initial teacher training."Procedia - Social and Behavioral Sciences", ٨٦-٨٠, ١٨٠.